XV. FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2010. március 25-26.

ÉRTÉKMENTÉS - ÉRTÉKTEREMTÉS

„Az Orfői Malommúzeum jövőképe”

dr. KONDOR Tamás

Abstract

The Millmuseum of Orfű has been founded at the beginning of the seventies. The museum demonstrates the technology of milling from the prehistoric ages to nowadays. Visitors can find here two types of mills: the drymill from Mekényes and the original watermill. In the last few year the members of the management have decided to growing the collection with nine other archaic mills. Obviously with the enlarged collect of mills comes new function aswell, like a community building or a little garner for craftsmen. The Management requested our Universities Students and Teachers to plan these buildings. Our challange was to find balance between the art relic legacies and the contemporary values.

Keywords:

Millmuseum, heritage, Orfű

Összefoglaló

Az Orfői Malommúzeum az 1970-es évek elején jött létre. A múzeum az őrlés technológiájának fejlődéstörténetét mutatja be az őskortól napjainkig. Ennek keretében jelenleg kétféle malomtípust ismerhetnek meg: a Mekényesről idetelepített szárazmalmot és az eredeti helyén álló vízimalmot. Az elmúlt évben felmerült a múzeumvezetőség körében, hogy a kiállítást, további kilenc archaikus malomtípussal bővítsék. A kibővült múzeumnak, a nagyobb befogadóképesség és a további programelemek részére, új épületekre is szüksége volt. Ezen új épületek, ill. építmények tervezésével bízták meg egyetemünk hallgatóit és tanárait. A feladat elsődleges kihívásának, a műemléki környezetbe illesztett új épületek, az épített örökségünk és a múlt tudására alapozó, kortárs szellemiségben teremtett építészeti tér kapcsolatát tartottuk.

Kulcsszavak:

malommúzeum, örökségvédelem, Orfű

1. Bevezetés

Az Orfői Malommúzeum az 1970-es évek elején jött létre. A múzeum az őrlés technológiájának fejlődéstörténetét mutatja be az őskortól napjainkig. Ennek keretében - a kézi őrlőköveken felül - jelenleg kétféle malomtípust ismerhetnek meg:

- az idősebb a Mekényesről áttelepített járgányos szárazmalmot az olajpréssel;
- és az eredeti helyén álló vízimalmot (egykori Nicsinger-malom).

1. ábra Az Orfői Malommúzeum fogadó képe (Balra a vízimalom épület, középen a molnárház és a kenyérsütő ház, jobbra pedig a szárazmalom épülete látható)

Az elmúlt évben felmerült a múzeumvezetőség körében hogy a kiállítást, további kilenc archaikus malomtípussal bővítsék, ezáltal téve teljesebbé, a malmok, mint gazdasági épületek fejlődéstörténetét. A kibővült múzeumnak, a nagyobb befogadóképesség és a további programelemek részére, új épületekre is szüksége volt. Ezen új épületek, ill. építmények tervezésével bízták meg egyetemünk hallgatóit és tanárait. A feladat elsődleges kihívásának, a műemléki környezetbe illesztett új épületek, az épített örökségünk és a múlt tudására alapozó, kortárs szellemiségben teremtett építészeti tér kapcsolatát tartottuk.

2. Értékmentés - Értékteremtés

Alapvetően a népi építészet tanulmányozásával kellett kezdeni a kutatómunkát. Megismerni részben az épített örökség tanulmányozásával, részben a szakirodalom idevonatkozó írásainak, képanyagának áttekintésével azokat a szerkezeti, anyag felhasználási, tér-strukturális, motívumhasználati tulajdonságokat, mélyebb jelentéstartalmakat melyek a helyre és a funkcióra jellemzőek, ill. átörökíthetően egy kortárs építészeti alkotásba. Feladataink között egyszerre szerepelt a múlt értékeinek megmentése közvetlen módon (*archív anyag feltárása egy-egy malomszerkezet korhű reprodukciójához*), a tudásanyag funkció-azonos átértelmezése a kallómalom új épületénél (*nem találtunk azonos léptékű, adott régióra jellemző építési móddal elkészült malomról anyagot, ezért az összegyűjtött anyagok alapján, de a régitől különböző megjelenésű új épületet valósítottunk meg*) és az új építészeti forma megteremtése, műemléki környezetben (*új fogadóépület*). Vizsgálódásaink fő iránya a népi építészet jövőképek megtalálása volt. Azt kerestük, hogyan lehetne a mai, megváltozott társadalmi szükségletekkel bíró világba, az épített népi értékeinket úgy átörökíteni, hogy az megfeleljen a kor elvárásainak, életszemléletének. A társadalmi igények, az életmód változása, az ipari forradalom által gerjesztett technológiai fejlődés, az ennek következtében fellépő városiasodás, és még sok más hatás együttesen váltotta ki a népi épületektől, és a természettől való eltávolodást. A mai világ, városból menekülő, természetbe visszavágyódó ember egy megváltozott életvitellel, módosult szükségletekkel, otthonhoz való viszsonnyal bír. Ezt szem előtt tartva, kell visszatérni a természettel való harmonikus együttéléshez. Megőrizni az épített örökségünk által is erősített nemzeti öntudatunkat, identitásunkat.

Napjainkban már kibontakozóban van, és egyre nagyobb teret hódít az öko-tudatos építészet. Ma-napság, amikor a környezeti válságjelenségek egyértelműen láthatók, és érzékelhetők, fontos lenne az építészek számára ez a fajta gondolkodásmód és felelősségvállalás! (az építőipar és az épületek üze-meltetése a világ energiafogyasztásának 50%-át teszi ki. Nem beszélve a hulladékképződésben és a vízszennyezésben játszott szerepéről...) A vidéki népi épületek szerkezeti megoldásai, és anyaghasz-nálata is utal egyfajta öko-tudatosságra, ha mai szemmel vizsgáljuk. De akkoriban ez természetes volt az emberek számára. Nem most lett kitalálva az ökológikus építészet, ez mindig is jelen volt, csak a mai világ és a mai gazdaság más érdekeket kíván, és nehezen enged teret a fenntartható fejlődésnek, mert egyéni érdekeket tartanak szem előtt a közösségi, globális célok helyett.

Kutatásunk célja a népi építészet jövőképeinek perspektivikus vizsgálata. Miért és mely módon van szükség ma Magyarországon a népi építészetből ránk maradt örökségre? A kutatás két irányban vizs-gálódik, mely irányok reményeim szerint a kutatás végére egy összefonódó egységként adnak hiteles választ a feltett kérdésre.

- Az épített örökség és a változásokat előidéző tényezők vizsgálata:

A népi építészetből ránk maradt szakmai és kulturális örökség, ill. tudásanyag könnyedén beilleszthető a kortárs építészet gondolatiségébe. A vidék építészetének vizsgálatával eljuthatunk, annak gyökerek-ben rejtőző jelentéstartalmáig, megismerhetjük a történelem folyamán bekövetkező átalakulásait, a tár-sadalmi változások és a technikai újítások által előidézett fejlődési szakaszait, működési struktúrájá-nak, anyag -és térhasználatának gondolati rendszerét, előnyeit, hátrányait, mögöttes jelentéstartalom-mal bíró motívumvilágát. A szerkezetekből rálátást nyerünk azok alkalmazási logikájára. A felhasznált anyagok minden esetben a természettel való együttélés milyenségét mutatják. A népi építészet minden esetben a helyben fellelhető anyagokból dolgozik. Nem gyárt a környezettől független, idegen anya-gokat. Az alaprajzi funkciósorolás, a telek berendezése, a gazdasági épületek egymáshoz viszonyított helyzete, mindig egy racionális emberi lét vetületeként mutatkozott meg. Nem voltak haszontalan, fe-lestleges vagy épp gazdaságtalan döntések.

Jelen vannak viszont a táji jellegzetességek. A régi időkben is történtek változások a parasztházak te-rén (a reneszánsz miatt alakult ki az oszlopsoros tornác, vagy a barokk hatás eredményezte a volutás, tűzfal-as oromzatok létrejöttét), de ezekkel az új hatásokkal kiegészítették saját kultúrájukat az embe-rek, nem pedig lecserélték saját öröklött, jól működő értékrendszerüket, mint ahogy látható ez a telje-sen más kultúrkörbe tartozó háztípusoknál. Ezzel egy újfajta vidéki építészet alakult ki, amely már egyre kevésbé magyar...

- Az ökológikus tervezés vizsgálata:

Mint azt már korábban megjegyeztem, az öko-tudatos tervezés nem új keletű dolog. A természettel e-gyütt élő ember ösztönszerű viselkedésformája volt a természettel való szimbiózis megteremtése. Az i-

pari forradalom következtében felfordult társadalmi és gazdasági rend, ettől a harmonikus életmódtól elköszönt, és a technikai fejlődés során egyre távolabbra került. A bizonyos szempontból pozitív fejlődési irányként elismert folyamatok, a természettel való viszonyt épp az ellenkező előjellel befolyásolták. Véleményem szerint, mára az emberek jelentős részében felmerült az igény e mérleg helyes irányba billentésére, úgy az otthonuk építésének tükrében, mind az élet más területein.

2. ábra Balra az Orfői Malommúzeum új fogadóépülete, jobbra az új kallómalom épülete látható

3. Összefoglaló

Az előbbieken felsorolt célokat és fejlesztési elképzeléseket igyekeztünk megvalósítani Törös Ágnes, Tóth Bernadett és Gyuricza János építész hallgatókkal közösen, mikor az Orfői Malommúzeum bővítésének új épületeit megterveztük.

Irodalom

- [1] Pongrácz Pál, *Régi malomépítészet*, Műszaki könyvkiadó: Budapest, 1967.
- [2] Ortutay Gyula, *Magyar Néprajzi Lexikon I-V.*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977-1982.
- [3] Füzes Kata, Náfrádi Balázs, *Orfői malommúzeum honlapja*, Malomkő Alapítvány: Orfű, 2008.
- [4] Törös Ágnes, Tóth Bernadett és Gyuricza János, *hallgatói munkák*, PTE PMMK: Pécs, 208.

dr. Kondor Tamás, okleveles DLA építész, habil. egyetemi docens
Munkahely: Pécsi Tudományegyetem, Pollack Mihály Műszaki Kar, Tervezési és Építészeti Ismeretek Tanszék
Cím: H-7624, Pécs, Rókus utca 2.
Telefon: +36-70-315-6897
Fax: +36-72-501-562/3708
E-mail: kondor@kondor.hu